

Andrej Vovko*

Pregled srednjega šolstva na Dolenjskem¹

An overview of secondary education in Dolenjska

Izvleček

Prispevek prinaša pregled srednjih šol na Dolenjskem. V uvodnem delu članka je podana pregledna razvojna predstavitev srednjega šolstva na slovenskem ozemlju od 16. stoletja do obdobja osamosvojitve Slovenije (1991). Prikazano je srednje šolstvo katoliške verske obnove oziroma protireformacije, razvoj različnih oblik in tipov srednjega šolstva vse do ponovne oživitve gimnazij ob propadu usmerjenega izobraževanja. V nadaljevanju so predstavljene srednje šole na Dolenjskem. Predstavitev je izdelana po vrstah šol ter po krajih, kjer so delovale v preteklosti do obdobja sredi devetdesetih let 20. stoletja. Predvsem šole iz obdobja pred letom 1945 so predstavljene tudi z osnovnimi zgodovinskimi podatki, razvoj srednjega šolstva po tem obdobju pa predvsem s prikazom srednješolske mreže v šolskih letih 1961/62, 1971/72, 1984/85 in 1992/93. (Ur.)

Abstract

The article offers an overview of secondary schools in Dolenjska. There is a short introductory presentation of the development of secondary education in Slovenia between the 16th century and Slovenia's independence (1991). This is followed by a description of secondary education connected with the Catholic religious reform, i.e. the Counter-Reformation, the development of various forms and types of secondary schools and the revival of the grammar school (gimnazija) after the dissolution of career-oriented education. There is then a presentation of the secondary schools in Dolenjska by school type and location until the mid-Nineties. In particular pre-1945 schools are presented, including their basic historical data, while the development of secondary education after that period is shown through a presentation of the secondary school network in the school years 1961/62, 1971/72, 1984/85 and 1992/93. (Ed.)

* Andrej Vovko (*22. 3. 1947, †5. 9. 2015), dr. zgodovinskih znanosti, znanstveni in muzejski svetnik, izr. profesor, dolgoletni sodelavec in direktor Slovenskega šolskega muzeja, dolgoletni član uredništva Šolske kronike, Inštitut za kulturno zgodovino ZRC SAZU Ljubljana in PF Univerze v Mariboru, v p.

1 Dr. Andrej Vovko je članek napisal leta 1996 ob praznovanju 250-letnice novomeške gimnazije, a nato ni bil objavljen. Gre za sintetično delo, ki je rezultat njegovega raziskovanja oz. ukvarjanja s šolsko zgodovino. Z objavo članka v Šolski kroniki uresničujemo željo Andreja Vovka, da bi članek objavili v tej reviji, in se tako simbolno zahvaljujemo za vse njegovo delo, ki ga je opravil pri ohranjanju zgodovine šolstva – Uredništvo Šolske kronike.

Ob častitljivi 250- obletnici ustanovitve novomeške gimnazije (1746–1996) je prav, da vsaj v osnovnih potezah predstavimo ostale šolske ustanove na Dolenjskem, ki so omogočale vzgojo ter izobraževanje po končani osnovni šoli. Osnovni namen pričujočega pregleda tako ni dajati izčrpno zgodovino srednjih šol na Dolenjskem, pač pa jih predstaviti po njihovih vrstah ter krajih, kjer so delovale, oziroma kjer delujejo še danes. V tej »srednješolski dolenjski topografiji« so predvsem šole iz obdobja pred letom 1945 predstavljene tudi z osnovnimi zgodovinskimi podatki, razvoj srednjega šolstva po tem obdobju pa predvsem s prikazom srednješolske mreže v šolskih letih 1961/62, 1971/72, 1984/85 in 1992/93.

Da bi ta precej suhoparni pregled nekoliko poživili, bomo v uvodu v osnovnih potezah predstavili razvoj srednjega šolstva na slovenskem ozemlju v obdobju, ki ga zajema pregled: od srednjega šolstva katoliške verske obnove oziroma protireformacije do ponovne oživitve gimnazij ob propadu usmerjenega izobraževanja.

Srednje šolstvo, kot ga pojmuje danes, se na slovenskem ozemlju začelja v času reformacije. Takrat so protestanti pri nas ustanovili poleg nekaj osnovnih tudi dve šoli na stopnji bodočih gimnazij – stanovski šoli v Celovcu in Ljubljani. Name-njeni sta bili skoraj izključno plemiškim sinovom. Podobno kot srednjeveške šole pred njima sta pozornost posvečali predvsem pouku klasičnih jezikov in v določeni meri nemščine, medtem ko je bil delež slovenščine minimalen. Šoli sta prvič v slovenski šolski zgodovini omogočali svojim dijakom neposreden prehod na univerze.

Poleg obeh stanovskih šol je na slovenskem ozemlju obstajalo se več protestant-skih šol različnih stopenj in tipov in učnega jezika (latinskega oziroma nemškega) v Ljubljani, Celovcu, Gomji Radgoni, Mariboru, Krškem (zasebna latinska sola Adama Bohoriča), v Kranju, Brežicah, na Ptuju in na Bledu, v Kamniku, Žužemberku, Čr-nomlju, Metliki, Idriji, Velikovcu, Brežah, Koroškem Šentvidu in morda še kje. Poleg protestantskih so obstajale tudi katoliške šole, prav tako pa velja omeniti malo znano dejstvo, da je prva slovenska katoliška knjiga Katekizem Lenarta Pachernerkerja izšla leta 1574 v Gradcu.

Ob koncu 16. stoletja je katoliška verska obnova oz. protireformacija na sloven-skem ozemlju odpravila protestantske šole, v katerih je predvsem privesek protestantske cerkvene organizacije. Podobno kot slovenskih protestantskih knjig ni uničevala zato, ker so bile slovenske, ampak zato, ker so bile z njenega zornega kota pač krivoverske. Medtem ko je bila protestantska osnovnošolska organizacija pri nas odpravljena in so obstajale le tu in tam kake šole na elementarni ravni, predvsem nekatere mestne oziroma župnijske šole (Glavarjeva v Komendi, Raspova v Kamniku ...), tudi na zelo visoki ravni, pa so protestantske stanovske šole nadomestili šestletni jezuitski “nižji studiji” na stopnji gimnazij. Kot novost pa se v okviru jezuitskih “višjih študijev” prvič na našem ozemlju pojavijo šole nad srednjo stopnjo. To so začetki višjih oziroma viso-kih študij v Ljubljani, Celovcu, Gorici in sredi 18. stoletja v Mariboru. Poleg jezuitov so v naših krajih svoje gimnazije izjemoma ustanavljali tudi drugi verski redovi, tako pijaristi gimnazijo v Kopru in frančiškani v Novem mestu.

Po ukinitvi jezuitskega reda leta 1773 je srednje šolstvo pri nas v veliki meri prevzela država. Za bivše jezuitske "nižje študije" se je v tem času uveljavilo ime gimnazija, število teh zavodov pa se je precej skrčilo. Državni sta postali najpomembnejši gimnaziji v Celovcu in v Ljubljani, gimnazija v Novem mestu je ostala v rokah frančiškanov, koprška pa pijaristov. Frančiškani so za nekaj časa prevzeli še gimnazijo v Trstu, pijaristi pa gimnaziji v Gorici in Mariboru.

Na šolah so še vedno poučevali v veliki meri bivši jezuitje ter drugi redovni in posvetni duhovniki, prvi laični profesorji pa so se pojavili okoli leta 1790. Gimnazije so iz šestletnih postale petletne. Prvi učni jezik je bil še vedno latinščina, ki so jo morali dijaki obvladati že ob vstopu v gimnazijo. Drugi učni jezik je postajala nemščina, slovenščina pa je bila neobvezni predmet le na mariborski gimnaziji. Med učne predmete so začeli uvajati naravoslovje, zgodovino in zemljepis. Uvedena šolnina in dejstvo, da ni bil možen prehod iz najnižje organiziranih podeželskih osnovnih šol – trivialk na gimnazije, sta v primerjavi z jezuitskim obdobjem bistveno zmanjšali dotok dijakov iz nižjih socialnih slojev in tako ob vsem razglašanju prosvetljskih idej pomenili za slovensko prebivalstvo bistven korak nazaj. Skrb za zelo zapostavljeno šolanje deklet so prevzele zlasti redovnice uršulinke, ki so v prvih letih 18. stoletja začele delovati v Ljubljani, kasneje pa tudi v Škofji Loki in v Mekinjah. Bivše jezuitske visoke študije so nadomestili državni liceji – višje šole. Pri nas sta bila liceja v Ljubljani in Celovcu, nekaj časa tudi v Gorici. Na njih so tisti, ki so končali gimnazijo, dve leti študirali filozofijo in potem na našem ozemlju lahko nadaljevali s študijem teologije, medtem ko so morali za medicinske in pravne študije na univerze v Gradec, na Dunaj in v tuji. Leta 1791 so v Ljubljani obnovili teološke študije, ki so jih prej imeli jezuiti. Leta 1801 so tovrstne študije obnovili še v Celovcu, leta 1818 pa v Gorici. Na ljubljanskem in graškem liceju sta bili tudi stolici za slovenski jezik, v celovško semenišče pa je slovenščino uvedel Anton Martin Slomšek.

Na razvoj šolstva je na delu slovenskega ozemlja v letih 1809–1813 za kratek čas vplivalo obdobje francoskih ilirskih provinc. Francozi so uvedli njihov šolski sistem, za katerega je značilna med drugim nekoliko večja vloga slovenščine kot učnega jezika v primerjavi s prejšnjim obdobjem ter gimnazije kot nižja in liceji kot višja oblika srednjih šol. Gimnazije so ustrezale nižjim razredom avstrijskih gimnazij in bile praviloma dve – sicer pa tudi tri – ali štiriletne. Dijakov niso neposredno usposabljele za visoke šole oziroma univerze. Delovale so v Ljubljani, Novem mestu, Idriji, Gorici in Kopru, ustanovili pa so jih še v Trstu, Kranju in Postojni ter Beljaku. Kasneje so jih zamenjali kolegiji, ki pa zaradi pomanjkanja sredstev niso posebno uspešno delovali. Liceji, ki so bili po svojem programu kombinacija prejšnjih višjih razredov gimnazij ter prejšnjih filozofskih in teoloških študij, so delovali najprej v Ljubljani, Trstu, Gorici in Kopru, kasneje pa samo v Ljubljani.

Konec francoske zasedbe ilirskih provinc je prinesel nazaj avstrijski šolski sistem. Revolucionarno leto 1848 kljub nekaterim poskusom ni prineslo nobenih sprememb na področju osnovnega šolstva, spremenilo pa je srednje in visoke šole. Z gimnazijsko reformo iz leta 1849 so ukinili liceje – višje šole in njihove dvoletne filozofske študije

priključili gimnazijam. Te so iz šestletnih postale osemletne in se delile na štiriletno nižje in štiriletno višje gimnazije. Gimnazija se je končala z na novo uvedeno maturo in omogočala neposreden prehod na univerze. Gimnazijski šolski sistem, ki ga uvedejo leta 1849, je ostal v naših krajih bistveno nespremenjen vse do leta 1958 – uvedbe osemletk. Po letu 1848 se je razvila posebna oblika srednjih šol – realka oziroma realna gimnazija, v kateri so pri pouku posebno pozornost posvečali predmetom iz naravoslovne skupine. Namenjena je bila zlasti šolanju tehniških in trgovskih kadrov, najprej je delovala v okviru normalke, pozneje pa je postala samostojna. Realke so bile v začetku štiriletno, nato šestletne, po letu 1869 pa osemletne.

Veliko prelomnico v razvoju osnovnega šolstva na večinskem delu slovenskega ozemlja, ki je sodilo v avstrijsko polovico habsburške monarhije, je pomenil osnovnošolski državni zakon iz leta 1869. Na področje srednjega šolstva je posegel z uvedbo meščanskih šol. V meščanske šole so učenci stopali po končanih petih razredih osnovne šole. Trajale so tri leta, učenci pa so v njih dobili strokovno izobrazbo obrtne, trgovske in kmetijske smeri. Ustanavljali so jih v večjih industrijskih in trgovskih središčih, učenci pa po končani meščanski šoli že dobili poklicno izobrazbo. Če so hoteli s šolanjem nadaljevati, so se mogli vpisati le v strokovne šole, ne pa tudi na gimnazije.

Temeljna značilnost gimnazij v zadnjem obdobju Avstro-Ogrske je bila odprava latinščine kot učnega jezika. Učna jezika sta pri nas postala nemščina in italijanščina, slovenščina pa si je mukoma utirala pot v gimnazije in druge srednje šole, najprej kot neobvezni učni jezik, pozneje pa kot učni predmet in slednjič kot učni jezik. Njena uveljavitev je bila podobno kot pri osnovnih šolah različna v različnih slovenskih pokrajinah – na Kranjskem in Goriškem večja kot na Tržaškem, Štajerskem in Koroškem. Kot učni jezik si je najprej našla svoje mesto v nižjih, potem pa postopoma tudi v višjih razredih gimnazij in to različno pri posameznih učnih predmetih, po načelu tako imenovane utrakvizacije.

Odpor proti postopnemu poslovenjenju gimnazij je bil v nacionalističnih krogih tako silovit, tako da je zaradi neuresničenega predloga slovenskih paralelek na celjski gimnaziji leta 1895 padla avstrijska vlada. Utrakvistične – dvojezične so tako postale gimnazije na Kranjskem, razen povsem nemške v Kočevju, v Mariboru in v Celju. Večino predmetov so poučevali v slovenščini v prvih dveh razredih idrijske mestne realke, ki je začela delovati v šolskem letu 1901/1902, leta 1909 pa je postala državna. Tik pred izbruhom prve svetovne vojne so gimnazijo v Gorici razdelili na nemški, italijanski in slovenski zavod in slednji je tako postal prva javna slovenska gimnazija s slovenskim učnim jezikom.

Pionirsko vlogo pri ustvarjanju slovenskega učnega jezika in priprave učnih knjig za gimnazije in druge srednje šole je že pred goriško gimnazijo opravila prva popolna gimnazija s slovenskim učnim jezikom – zasebna škofijska gimnazija v Šentvidu nad Ljubljano, ustanovljena leta 1905 predvsem zaradi vztrajnega prizadevanja ljubljanskega škofa Antona Bonaventure Jegliča. Povezana z lastnim internatom je vse do leta 1945 vzgojila in izobrazila dovršen del slovenskih cerkvenih in posvetnih izobražencev.

Omenimo še nekaj drugih srednjih šol, ki so v zadnjem obdobju Avstro-Ogrske delovale na slovenskem ozemlju. Tako so se na srednji stopnji šolanja še vedno zelo zapostavljena dekleta šolala na gimnazijah kot hospitantke (smele so biti navzoče pri pouku skupaj s fanti, profesorji pa jih niso smeli izpraševati) ali kot prvatistke (delale so izpite čez posamezne razrede), sicer pa v izključno dekliških javnih in privatnih šolah verskih redov (uršulink, šolskih sester ...), meščanskih in drugih srednjih šolah ter učiteljiščih ter na ljubljanski šestletni laični srednji šoli, imenovani dekliški licej. V Ljubljani so ustanovili državno obrtno šolo, predhodnico bodoče srednje tehniške šole, dvoletno trgovsko šolo. Na Grmu pri Novem mestu in v Šentjurju pri Celju sta začeli delovati kmetijski šoli, v Mariboru pa sadjarsko-vinarska.

Za razliko od "deželnega" učiteljstva so bili srednješolski profesorji državni uradniki z vsem družbenim ugledom in finančnimi ugodnostmi, ki jih je prinašal ta status. Med drugim so imeli pravico nositi svečano uniformo državnih uradnikov, seveda zgolj ob začetku in koncu šolskega leta ter državnih praznikov. Ob koncu avstrijskega obdobja se na srednjih šolah pojavijo tudi prve profesorice.

Kot v prejšnjem obdobju so po končanih srednjih šolah na slovenskem ozemlju lahko študirali le bodoči duhovniki, ostali pa so odhajali po znanje v tradicionalni univerzitetni mesti Gradec in Dunaj, v manjši meri pa v slovansko Prago, čeprav so zanj poseben v liberalnih krogih delali veliko propagando, na italijanske in druge univerze. Poseben v zadnjem obdobju habsburške monarhije se je med Slovenci zelo krepila borba za lastno univerzo, pri čemer se kot njena možna bodoča sedeža pojavljata tako Trst kot Ljubljana.

Razpad Avstro-Ogrske leta 1918 ter vključitev Slovencev v novonastalo državo južnoslovanskih narodov sta se seveda nujno poznala tudi na področju šolstva. Na slovenskem ozemlju, vključenem najprej v kratkotrajno Državo Slovencev, Hrvatov in Srbov, nato pa v Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev, oziroma po letu 1929 Kraljevino Jugoslavijo, je postala slovenščina prvič v slovenski zgodovini glavni, z izjemo nemških in madžarskih manjšinskih šol pa tudi edini učni jezik.

Leta 1931 so sprejeli šolski zakon za meščanske šole, ki so zdaj postale štiriletnе, imele pa so tri smeri: obrtno-industrijsko, trgovsko in kmetijsko. Učenci, ki so končali meščanske šole, so lahko nadaljevali šolanje na srednjih strokovnih šolah in učiteljiščih, ne pa tudi na višjih gimnazijah.

Po letu 1918 se je večina slovenskih gimnazij spremenila iz klasičnih v realne. Klasične so poleg zasebne škofijske gimnazije v Šentvidu nad Ljubljano ostali le po ena gimnazija v Ljubljani in Mariboru. Zakon o srednjih šolah, ki so ga sprejeli v letu 1929, je tudi realke spremenil v realne gimnazije. Takoj po letu 1918 so na nekaterih gimnazijah obstajali manjšinski oddelki z nemškim učnim jezikom, vendar so jih ukinili že po nekaj letih.

V letu 1929 so postala učiteljišča petletna, njihovi absolventi pa se niso mogli vpisati na univerze, pač pa na višje pedagoške šole, na konservatorij (višjo glasbeno šolo), po letu 1931 pa pod določenimi pogoji tudi na univerzo. Leta 1920 se je ljubljanska Državna obrtna sola preoblikovala v Tehniško srednjo šolo. Obstajale so trgovske akade-

mije, prednice kasnejših ekonomskih srednjih šol, šole za medicinske sestre, za otroške negovalke, babiška šola ter cela vrsta javnih in zasebnih trgovskih in gospodinjskih šol.

Leta 1919 so v Ljubljani ustanovili tako zaželeno in dolgo pričakovano slovensko Univerzo. Imela je teološko, filozofsko, pravno, tehniško in nepopolno medicinsko fakulteto. Slovenska javnost se je morala vse obdobje prve Jugoslavije trdo boriti za obstoj in neokrnjen razvoj svoje univerze, ki so ji beograjski krogi vztrajno grozili z ukinitvijo ali vsaj z okrnjenjem.

Obdobje med napadom sil Osi na Jugoslavijo aprila 1941 in majem 1945 je bilo brez dvoma eno najtežjih obdobji v zgodovini Slovencev. Že tako tragični in kruti čas okupacije in široko razvejanega odpora proti okupatorju je postal še dodatno nasilen in krvav in bratomoren z revolucijo in državljansko vojno. Slednja se je razplamtela predvsem v nekaterih delih slovenskega ozemlja (Dolenjska, Notranjska ...), njene sledove pa najdemo tudi po drugih slovenskih pokrajinah.

Leta druge svetovne vojne na Slovenskem seveda niso prizanesla tudi šolstvu. Vojni požar je pogoltnil marsikatero življenje učiteljev in šolarjev, pa tudi mnogo šolskih poslopij z vsem šolskim inventarjem, knjižnicami, učili ... Na od okupatorjev razkosanem slovenskem ozemlju je v vojnih letih obstajalo vsaj šest različnih oblik šolstva – tri oblike okupatorjevega, partizansko šolstvo, šolstvo protikomunističnega tabora in bolj ali manj “nevtralno šolstvo”. Za prve tri je kljub različnim pristopom nemških, madžarskih in italijanskih okupatorjev značilno predvsem raznarodovanje, za druge tri pa kljub različnim ideološko-političnim izhodiščem in povojnim vrednotenjem slovensko-jugoslovanske zmagovite strani prizadevanje za ohranjanje slovenskega naroda. V matični Sloveniji je bilo po letu 1945 deležno pozornosti skoraj izključno le partizansko šolstvo, tako da druge oblike šolstva za svojo celovito in zgodovinsko objektivno obravnavo šele prihajajo na vrsto.

Nemški in madžarski okupatorji so na svojih zasedenih delih Slovenije “s potezo meča” odpravili slovensko šolstvo. Nemci so tako med prvimi skupaj z duhovniki izgnali ali pozaprlji učitelje. Pripeljali so svoje učiteljstvo, ki je bilo v večini primerov, nikakor pa ne v celoti, pedagoško slabo podkovano in zgolj poslušno orodje nacističnega režima. Pouk v nemških šolah, kjer je bila slovenščina strogo prepovedana in preganjana, je temeljil predvsem na nacistični vzgoji in ponemčevanju – na učenju nemščine, petju, telovadbi. Jezikovne tečaje so organizirali tudi za odrasle. Leta 1944 so v razmerah bližajočega se konca vojne tudi nemške okupacijske oblasti predvsem v šolah na Gorenjskem dovolile nekaj slovenščine in slovenskih učbenikov. Podobno potujčevanje in izganjanje slovenščine iz šol so v Prekmurju izvajali madžarski okupatorji, ki so spet pogreli staro “vendsko teorijo”, da prekmurški Slovenci niso Slovenci, ampak iz Keltov izvirajoča mešanica, ki sodi v ovir madžarske države. Italijani so na od njih zasedenem področju tako imenovane Ljubljanske pokrajine uporabili bolj prefinjen in dolgoročnejši način potujčevanja, kot so ga vpeljevali med obema vojnama na Primorskem in v Istri. V šolah na tem ozemlju so se pustili slovensko osnovno in srednje šolstvo vsaj na videz skoraj nedotaknjeno s slovenskim učnim jezikom. Ob tem so spremenili učni načrt zgodovine in zemljepisa in ju skupaj z učbeniki očistili vsega,

kar je tudi od daleč spominjalo na bivšo jugoslovansko državo. Italijanščino so skušali uvajati z na videz neobveznim poukom in tečaji, mladino pa pridobivati za včlanjevanje v njihove fašistične organizacije.

Kot odgovor na potujčevalno dejavnost okupatorjevega šolstva, v želji po ohranitvi slovenstva, pa tudi kot sredstvo za širjenje ideologije, so na ozemlju, ki so ga v večji ali manjši meri nadzorovali partizani, nastale partizanske osnovne in srednje šole. Pri njihovem organiziranju in delovanju so morale partizanske oblasti premagati marsikatero težavo, predvsem pomanjkanje usposobljenega učiteljskega kadra, šolskih knjig, zvezkov in seveda vprašanje varnosti učiteljev in učencev. Mreža osnovnih šol je bila zlasti dobro razvita po kapitulaciji Italije v Beli krajini in na Primorskem. Posebno velik odmev so imele v tem delu slovenskega ozemlja, kjer je po zatrtju slovenskega šolstva med obema vojnama med slovenskimi ljudmi vladala prava lakota po šolah v materinščini. Partizanske srednje šole – meščanske šole in gimnazije so nastale za krajši čas v Novem mestu, Kočevju, Ribnici in Šmihelu, Loškem potoku, Starem trgu ter Semiču, dalj časa pa zlasti v Črnomlju in v Metliki.

Svoje slovensko šolstvo na osnovni in srednji stopnji je zlasti po kapitulaciji Italije organiziral tudi protikomunistični tabor, predvsem na Primorskem in Gorenjskem, kjer so ga prej Italijani in Nemci za daljši ali krajši čas zatrli. Tako je nastala v Gorici slovenska gimnazija, ki je delovala po učnem načrtu bivših gimnazij v stari Jugoslaviji. Šolstvo te vrste je podobno kot partizansko ob vseh ideoloških razlikah med njima nastalo iz podobnih prizadevanj po ohranitvi slovenstva. Poleg teh šol so iz podobnih nagibov zlasti na Primorskem obstajale tudi slovenske "sredinske šole", na osnovni in tudi srednji stopnji, ki so jih ustanovili in vodili predvsem duhovniki in redovnice (npr. v Trnovem pri Ilirski Bistrici in v Lansprežu). Nekatere izmed teh šol so partizanske oblasti vključile v svoj šolski sistem.

Čas po koncu 2. svetovne vojne je z nastankom nove jugoslovanske države prinesel v slovensko šolstvo toliko in tako globoke spremembe kot nobeno drugo obdobje v slovenski šolski zgodovini. Če velja za čas Marije Terezije že omenjena ugotovitev o šolstvu kot "politicumu", potem velja za veliko večino obdobja šolstva v novi jugoslovanski državi, da je bilo šolstvo takrat vsekakor "ideologicum". Taka opredelitev jugoslovanskega oziroma slovenskega političnega vodstva se je odražala tako v popolni prevladi marksistično-leninistične ideologije kot v strogi selekciji učiteljstva in bodočega učiteljstva ter v bolj ali manj uresničenih prizadevanjih odstraniti iz šolstva vse tiste učitelje in profesorje, ki so si drznili biti verni ali niso mislili o sebi kot o "vojakih revolucije."

Med prvimi ukrepi novih oblasti po koncu vojne na šolskem področju so bili ukinitve vseh zasebnih šol, ki so bile predvsem šole posameznih verskih redov, ukinitve meščanskih šol z argumentacijo, da onemogočajo učencem nadaljnje šolanje na gimnazijah, in sprememba verouka v neobvezni šolski predmet, h kateremu so morali starši otroke posebej prijavljati, kar je nudilo oblastem obilo možnosti za pritiske nanje. Učitelji so bili pri teh oblasteh cenjeni tudi po tem, kako uspešno so zmanjševali obisk verouka v svojih šolah. Verouk je bil ukinjen leta 1952 tudi kot neobvezni šolski predmet, istega leta pa je bila tudi teološka fakulteta izključena iz univerze.

Šolstvo je v tem času doživelo niz najrazličnejših reform. Začele so se s Temeljnimi zakonom o sedemletnem obveznem šolanju z dne 11. julija 1946, ki je uvedel sedemletke. Poleg sedemletk, ki so obsegale štiri razrede nižje in tri razrede višje osnovne šole, so obstajale tudi nižje gimnazije s tremi in višje gimnazije s petimi razredi. Na slovenskem ozemlju, kjer je bila osemletna šolska obveznost dejansko uveljavljena že leta 1869, je to pomenilo korak nazaj. Oblast je v tem primeru očitno priznala svojo napako in v letu 1950 so spet uvedli osemletno šolsko obveznost ter del nekdanjih sedemletk spremenili v štiriletne nižje gimnazije, ki so tako prišle v skoraj vsak malo večji slovenski kraj. Nižje gimnazije so postale obvezne in izgubile značaj izbirnih šol. Delovale so do šolske reforme v šolskem letu 1957/58, ko so jih ukinili oziroma združili v nove osemletke.

Temeljne spremembe v šolskem sistemu je povzročil zakon iz leta 1958, ki je uzakonil enotno osemletno osnovno šolo kot edino obliko obveznega šolanja. Gimnazije so postale štiriletne, vanje pa so se učenci lahko vpisali zgolj po končani osemletki. Klasične gimnazije so bile ukinjene, nekatere gimnazije so obdržale zgolj posamezne klasične razrede.

Poleg omenjenih se je pojavilo se precej novih vrst šol, tako srednje strokovne šole, imenovane tudi tehnikumi, obrtne šole za licence v gospodarstvu (delovale so v letih 1948–1950) in delavski tehnikumi (ukinjeni leta 1952). Učiteljsišča, ki so se po letu 1945 preoblikovala iz petletnih spet nazaj v štiriletna, so postala s šolskim letom 1953/54 ponovno petletna. V letih 1964–1968 so se postopno preoblikovala v gimnazije pedagoške smeri. Zakon iz leta 1958 ni reformiral samo osnovnih šol, ampak je začel spreminjati tudi srednje in višje ter visoko šolstvo. Oblastem so šle “v nos” predvsem gimnazije, ki da so bile preveč elitne in malomeščanske, zato so jih skušali “popravljeni” z uvajanjem novih predmetov (sociologije, proizvodnega dela, praktičnih znanj ...). Končno so jih “popravili” z njihovo ukinitvijo ob sprejetju zakona o usmerjenem izobraževanju aprila 1980, kar je bila predvsem politično-ideološka zadeva.

Usmerjeno izobraževanje, ki je imelo svoje botre predvsem pri politikih bivšega režima in veliko manj pri pedagoških strokovnjakih, pa se ob vsej škodi, ki jo je povzročilo, na srečo ni »prijelo«. Tako so se gimnazije spet pojavile na slovenskem šolskem prizorišču še pred letom 1990 in »sestopom« istega režima, ki so mu bile prej tako v napoto.

Meščanske šole

ČRNOMELJ

Meščanska šola je bila ustanovljena z odlokom Ministrstva prosvete št. 19482 z dne 28. 6. 1935. Z odlokom št. 36314 z dne 28. 10. 1935 je ministrstvo dovolilo odprtje 1. razreda. Slavnostni začetek pouka je bil 19. decembra 1935 v 1. nadstropju občinske hiše, kjer so pripravili dve učilnici in pisarno, s poukom pa so začeli šele 12. 1. 1936. Šolsko poslopje so zgradili leta 1938, vanj pa so se vselili 10. 1. 1939. Po sklepu predsedstva SNOS št. 962/44 z dne 9. 10. 1944 so meščansko šolo v Črnomlju spremenili v nižjo realno gimnazijo.

Krško - državna meščanska šola (hrani SŠM, fototeka).

KOČEVJE

Zasebna dekliška meščanska šola redovnic sv. Vincencija Pavelskega v Marijinem domu je bila ustanovljena leta 1919 tako, da so dotedanjo 7-razredno osnovno šolo preuredili v 5-razredno osnovno in samostojno meščansko šolo. V šolskem letu 1920/21 so 3-razredni meščanski šoli priključili še četrti razred. Delovala je do leta 1945, ko je bila ukinjena po koncu vojne.

KRŠKO

Meščanska šola je bila ustanovljena v šolskem letu 1877/78, z rednim poukom pa je začela v naslednjem šolskem letu. Vodstvo šole je prevzel znani slovenski učitelj in pedagog Ivan Lapajne, ki je vodil šolo do leta 1906, za njim pa dr. Tomaž Romih, ki jo je vodil do leta 1923. Do leta 1918 je bil učni jezik nemški, kljub temu da so bili učenci slovenske narodnosti, ravnatelj Lapajne je uspel uvesti slovenščino zgolj kot učni predmet po dve uri tedensko v vse razrede. Po propadu Avstro-Ogrske je postal učni jezik slovenski. Šola je bila po koncu vojne leta 1945 spremenjena v nižjo gimnazijo.

LITIJA

Meščanska šola je bila ustanovljena leta 1934 in je delovala do leta 1945, ko je bila preoblikovana v nižjo gimnazijo.

NOVO MESTO

Meščanska šola je bila ustanovljena leta 1930 in začela z rednim poukom 29. septembra 1930. Prvi ravnatelj je bil Anton Maršič, delovala pa je do leta 1945.

Šmihel pri Novem mestu - zasebna dekliška meščanska šola (hrani SŠM, fototeka).

RIBNICA

Meščanska šola je bila ustanovljena leta 1919 v poslopju osnovne šole. Leta 1925 je dobila lastno šolsko stavbo, njen prvi ravnatelj je bil Anton Mervič. Delovala je do leta 1945, ko je bila z uredbo ministrstva za prosveto v šolskem letu 1945/46 spremenjena v nižjo gimnazijo.

ŠMIHEL PRI NOVEM MESTU

Dekliška zasebna meščanska šola sester De Notre Dame je bila ustanovljena leta 1907 in je isto leto dobila pravico javnosti, ki jo je leta 1924 potrdilo Ministrstvo prosvete v Beogradu. Delovala je do leta 1945.

Kmetijske šole

NOVO MESTO – GRM

Ustanovljena je bila 1886 najprej kot dveletna, od šolskega leta 1958/59 je dobila naziv srednja kmetijska šola, pogoj za vpis pa je postal dokončana osnovna šola.

STIČNA

Šola je imela raven srednje šole, delovala pa je le v šolskem letu 1960/61. Zaradi finančnih težav, slabega priliva učencev in pomanjkljivo opremljenih prostorov je šola prenesla svoje delovanje na šolo na Grmu.

Učiteljišča

DOBLIČE

Učiteljišče je bilo ustanovljeno avgusta 1944. Pedagoški tečaj je vodil Jože Dolgan, tečajnikov je bilo 30 in to večinoma dekleta, ker so bili fantje v vojski. Tečajniki so bili predvsem z Dolenjske, Notranjske, Štajerske in Koroške. Večinoma so imeli solidno prejšnjo izobrazbo, najmanj meščansko šolo, skoraj popolno gimnazijo ali nekaj letnikov učiteljišča.

NOVO MESTO

Učiteljišče je bilo prvič ustanovljeno leta 1945, zaradi odhoda nekaterih dijakov v pedagoški tečaj so ga v naslednjem letu zaprli. Ponovno so ga ustanovili z odlokom ministrstva za prosveto LRS št. 6927/1a z dne 8. aprila 1948. S poukom je začelo kot vzporednica gimnazije, leta 1949 je postalo samostojno. V tem letu je imela šola 4 oddelke s 136 dijadi. Leta 1952 je bila na zavodu prva matura in dala 29 učiteljev. Ob desetletnici šole v šolskem letu 1957/58 je le-ta imela sedem oddelkov s 176 učenci (38 dijakov in 138 dijakinj), v šolskem letu 1963/64 pa je bilo na zavodu deset oddelkov z 289 učenci in 24 člani profesorskega zbora.

Ostale srednje šole

NOVO MESTO

Ekonomska srednja šola je bila ustanovljena 3. novembra 1945, do šolskega leta 1949/50 je bila triletna, nato pa štiriletna. Prvi ravnatelj je bil Vinko Dular. Ukinjena je bila leta 1952 in ponovno ustanovljena s šolskim letom 1958/59, ko je postal ravnatelj Karel Marn.

NOVO MESTO

Administrativna šola je bila ustanovljena 27. novembra 1957. Predlog za ustanovitev je dal okrajni odbor Zveze borcev Novo mesto, prostore pa je imela v poslopju osnovne šole.

NOVO MESTO

Šola za zdravstvene delavce ambulantno-bolnišnične smeri je bila ustanovljena v šolskem letu 1963/64 z odločbo skupščine Novo mesto št. 023-24/63 dne 5. 7. 1963. Šolska stavba je bila zgrajena v letu 1966, s poukom v njej so začeli novembra 1966.

Črnomelj - gimnazija (hrani SŠM, fototeka).

Gimnazije

ČRNOMELJ

Po sklepu predsedstva SNOS št. 962/44 z dne 9. 10. 1944 so meščansko šolo v Črnomlju spremenili v realno gimnazijo. Bila je v poslopju bivše meščanske šole, njen šolski okoliš je bil bivši okraj Črnomelj. Med vojno poškodovano poslopje so obnovili in nadzidali do septembra 1948, v njem je bilo po dograditvi 12 učilnic in telovadnica. Zaradi zmanjšane števila dijakov so v šolskem letu 1947/48 ukinili višje razrede, v naslednjem šolskem letu spet odprli 5. razred in nato postopno vse ostale. Prva matura je bila junija 1951. Popolna osemletna gimnazija je bila potem vse do leta 1957/58, ko se je spremenila v štirirazredno gimnazijo. V šolskem letu 1974/75 so ustanovili Center srednjih šol Črnomelj, v katerem so delovale gimnazija, ekonomska srednja šola in poklicna kovinarska šola. V letu 1977/78 so gimnazijo razdelili na splošno in pedagoško smer, z nastopom usmerjenega izobraževanja v šolskem letu 1981/82 pa so začeli gimnazijski program postopoma ukinjati. Center so v šolskem letu 1982/83 preimenovali v Srednjo šolo družboslovne in kovinarske usmeritve Edvard Kardelj, v šolskem letu 1987/88 pa v Srednjo šolo družboslovne in tehniških usmeritev Edvard Kardelj. S ponovno uvedbo gimnazijskega programa se je šola leta 1994 preimenovala v Srednjo šolo Črnomelj.

DOBREPOLJE

Nižja gimnazija je nastala iz sedemletke. Ustanovljena je bila z odločbo Ministrstva za prosveto LRS št. 2237/1 z dne 27. maja 1950. S poukom je začela v šolskem letu 1950/51, in sicer 10. septembra 1950. Prej je bila v kraju sedemletka, ustanovljena z odlokom Ministrstva za prosveto LRS št. 1985/1 z dne 22. januarja 1948, 5. razred pa so uvedli s šolskim letom 1948/49. Šolski okoliš nižje gimnazije je obsegal vse področje bivše občine Videm-Dobrepolje. Nižja gimnazija je bila nastanjena v poslopju osnovne šole, s katero je imela skupno vodstvo in 6 učilnic. S šolsko reformo leta 1957/58 sta bili osnovna šola in nižja gimnazija združeni v popolno osemletno osnovno šolo.

DOBOVA

Nižja gimnazija je nastala iz sedemletke, ustanovljena je bila z odločbo Ministrstva za prosveto LRS št. 2236/1 z dne 27. 5. 1950 s šolskim letom 1950/51 in začetkom rednega pouka 10. 9. 1950. Sedemletka v tem kraju je bila ustanovljena z odredbo Ministrstva za prosveto LRS II števil. 15245/1 z dne 11. avgusta 1947. Šolski okoliš nižje gimnazije je obsegal okoliš osnovnih šol Dobova, Kapele in Velika Dolina. Nastanjena je bila v poslopju osnovne šole, kjer je imela 6 učilnic. S šolskim letom 1957/58 je bila združena v osemletko.

DOLENJSKE TOPLICE

Nižja gimnazija je nastala iz sedemletke, ustanovljena z že večkrat citirano odločbo Ministrstva za prosveto LRS št. 2236/1. Sedemletka je bila ustanovljena z odločbo Ministrstva za prosveto št. 1985/1 z dne 22. januarja 1948. V nižjo gimnazijo je bila spremenjena s šolskim letom 1950/51. Šolski okoliš je obsegal okoliše osnovnih šol Drganja sela, Dolenjske Toplice, Laze, Poljane, Soteska, Vavta vas in Zgornje Sušice. Nižja gimnazija je gostovala v poslopju osnovne šole, kjer je uporabljala 4 učilnice, po razširitvi pa je dobila 2 učilnici v združenem domu in eno pri Pelku. V šolskem letu 1957/58 je bila združena v osemletko.

FARA VAS

Nižja gimnazija je nastala iz sedemletke. Ustanovljena je bila z odločbo Ministrstva za prosveto LRS št. 2276/1 v začetku šolskega leta 1950/51. Šolski okoliš je obsegal okoliše osnovnih šol Banja Loka, Borovec, Bosiljeva Loka, Fara-Vas, Dolnja Briga, Kostel, Kuželj, Osilnica in Papeži. Tri učilnice so bile v osnovni šoli v Vasi in ena v internatu v Fari. V šolskem letu 1957/58 je bila nižja gimnazija združena v osemletko.

GABROVKA

Nižja gimnazija je nastala iz sedemletke v začetku šolskega leta 1950/51. Začetek pouka je bil 11. septembra 1950. Delovala je do vključitve v osemletko v šolskem letu 1957/58.

Kočevje - državna realna gimnazija (hrani SŠM, fototeka).

GROSUPLJE

Nižja gimnazija je nastala iz sedemletke, ustanovljena je bila z odločbo Ministrstva za prosveto LRS št. 2236/1, 50/51, delovala je v poslopju osnovne šole, kjer je imela 6 učilnic. V šolskem letu 1957/58 je bila vključena v osemletko.

KOČEVJE

Gimnazija je bila ustanovljena kot nemška nižja s cesarskim ukazom 10. septembra 1871 ter odprta 28. oktobra 1872. Šolsko poslopje je bilo zgrajeno leta 1874, do takrat je bil pouk v prostoru, ki ga je dal na razpolago župan Josip Braune. Šola je postala višja gimnazija z nemškim učnim jezikom v šolskem letu 1907/08 in popolna gimnazija s šolskim letom 1910/11. Po letu 1918 je bila spremenjena v nižjo gimnazijo s slovenskim učnim jezikom, kot je bilo sklenjeno na seji Narodne vlade dne 12. 12. 1918, kar je potrdil odlok Oddelka za uk in bogočastje Narodne vlade z dne 30. 12. 1918, št. 10.052. V šolskem letu 1918/19 so bili ukinjeni višji oddelki z nemškim učnim jezikom, pouk v nemščini je bil le še v nižjih. Pouk v slovenskem jeziku se je začel s šolskim letom 1919/20, naslednje leto pa je gimnazija postala popolnoma slovenska. V letih 1923–1927 je postala popolna realna gimnazija in kot taka delovala do 1935/36. V naslednjih letih je bila postopno okrnjena in je izgubila dva višja razreda, potem pa se je od šolskega leta 1938/39 dalje ponovno razširila v popolno gimnazijo na osnovi ukaza kraljevskih namestnikov št. 36.812 z dne 14. 10. 1937. Med 2. svetovno vojno je gimnazija delila svoje poslopje z osnovno, meščansko

in obrtno nadaljevalno šolo. Leta 1942 je stavbo zasedla italijanska vojska, v zadnjih letih vojne pa zaradi popolne zasedbe stavbe ni bilo pouka. Močno poškodovano poslopje so obnovili leta 1948, število dijakov je naraščalo in leta 1954 doseglo številko 500. Z reformo v šolskem letu 1957/58 je gimnazija postala štiriletna, število dijakov je nihalo od 200 do 300 v 8 oddelkih. V šolskem letu 1981/82 se je začelo usmerjeno izobraževanje in postopno ukinjanje gimnazije. S poklicno šolo Kočevje so bivšo gimnazijo združili v enotni srednješolski center. Skupščina občine Kočevje je 28. 6. 1983 sprejela sklep o izdaji soglasja o statutu in novem imenu Srednje šole tehniških usmeritev in družboslovja Kočevje s družboslovno, kovinsko, tekstilno, strojno, naravoslovno-matematično in družboslovno usmeritvijo. V tem letu je število dijakov občutno naraslo na preko 600 v 24 oddelkih. V šolskem letu 1991/92 so spet obnovili gimnazijo Kočevje in takrat je bilo v 10 oddelkih 315 dijakinj in dijakov.

KOSTANJEVICA

Nižja gimnazija je nastala iz sedemletke z odlokom Ministrstva za prosveto št. 2236/1 z dne 27.5.1950. Njen šolski okoliš je obsegal okoliše osnovnih šol Kostanjevica, Črneča vas, Podbočje, Gradec, Veliki Podlog, Zameško in del okoliša šole Raka. Svoje učilnice je imela v poslopiju osnovne šole. V šolskem letu 1957/58 je bila združena v osemletko.

KRKA

Nižja gimnazija je bila ustanovljena iz sedemletke, z odločbo 2236/1 z dne 27.5.1950. Njen šolski okoliš je obsegal okoliše osnovnih šol Krka ter deloma Muljava in Zagradec. V šolskem letu 1957/58 je bila združena v osemletko.

KRŠKO

Nižja gimnazija je bila ustanovljena 3.9.1945 namesto ukinjene meščanske šole z odlokom št. 233 Ministrstva za prosveto (Uradni list SNOS in Narodne vlade Slovenije, letnik I/II, št. 33). Z rednim poukom na šoli so pričeli 15.10.1945. V šolskem letu 1957/58 je bila združena v osemletko.

LANSPREŽ PRI TREBNJEM

Pregnane redovnice uršulinke iz škofjeloškega samostana so organizirale tečaja priprav na srednješolske izpite za dijakinje. Prvi tečaj je bil od 3. 1. do 7. 8. 1944, drugi pa od 7. 11. 1944 do konca vojne. Dijakinje so bile iz Trebnjega, Rodin in Mirne. Posebna izpraševalna komisija je prišla iz Črnomlja v Dolnjo Nemško vas pri Trebnjem, izpiti so bili 23. in 24.8. 1944. Zvezo lanspreškega tečaja s partizanskim odsekom za prosveto novomeškega okrožja je vzdrževal upravitelj osnovne šole v Dolnji Nemški vasi Edo Hofbek. Prave gimnazije niso mogli ustanoviti, ker so smele uršulinke poučevati le žensko mladino.

LESKOVEC

Nižja gimnazija je bila ustanovljena iz sedemletke, z odločbo 2236/1 z dne 27. 5. 1950. Šolski okoliš je obsegal kraje Leskovec, Beli breg, Brege, Dolenje, Drenovec, Drnovo, Brezje, Brezovska gora, Golek, Gorenja vas, Ivandol, Kobile, Libelj, Loke, Mrtvice, Selce, Senuše, Spodnje Dule, Osredek, Trilavce, Turn, Velika vas, Beniše, Volovnik in Zadovinek. V šolskem letu 1957/58 je bila združena v osemletko.

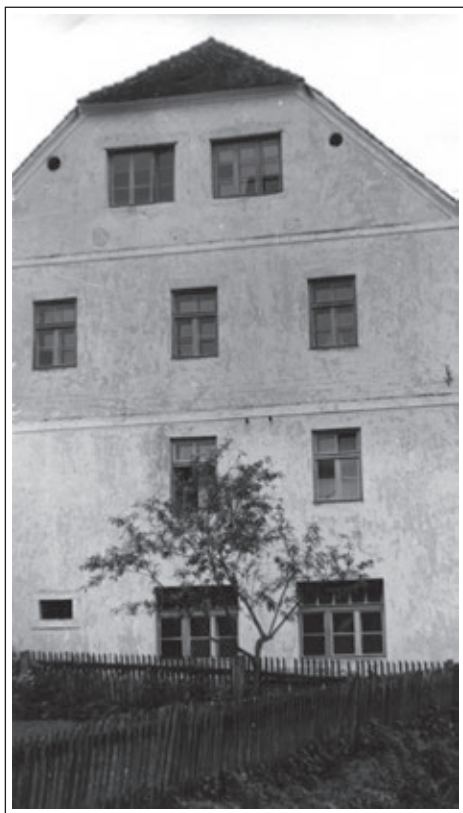
LITIJA

Nižja gimnazija je bila ustanovljena 3. 9. 1945 namesto ukinjene meščanske šole z odlokom št. 233 Ministrstva za prosveto (Uradni list SNOS in Narodne vlade Slovenije, letnik I/II, st. 33). V šolskem letu 1957/58 je bila združena v osemletko.

METLIKA

Po sklepu Predsedstva SNOS št. 962/44 z dne 9. 10. 1944 so meščansko šolo v Metliki, ki je bila ustanovljena istega leta, a ni začela delovati, spremenili v nižjo realno gimnazijo. 14. januarja 1945 je bil odprt peti razred, šola postala realna gimnazija.

Pouk je bil v privatni stavbi, po koncu vojne leta 1945 je bila v Metliki nižja gimnazija, ki je bila v šolskem letu 1957/58 združena v osemletko.

MIRNA PEČ

Nižja gimnazija je bila ustanovljena iz sedemletke, z odločbo 2236/1 z dne 27. 5. 1950. Gostovala je v stavbi osnovne šole, šolski okoliš nižje gimnazije pa je obsegal okoliše osnovnih šol Mirna peč, Globodol in Karteljevo.

MIRNA

Nižja gimnazija je bila ustanovljena iz sedemletke z odločbo št. 2236/1, z dne 27. 5. 1950. V šolskem letu 1957/58 je bila združena v osemletko.

MOKRONOG

Po kapitulaciji Italije so organizirali partizanski srednješolski tečaj na pobudo zdravnika dr. Draga Mušica za stare in nove srednješolske dijake kot nadomestilo za redno gimnazijsko šolanje. Tečaj je deloval v letih 1943–1945 v zasebni Ko-

*Mirna Peč - nižja gimnazija
(hrani SŠM, fototeka).*

Novo mesto - državna realna gimnazija (hrani SŠM, fototeka).

lenčevi hiši v Mokronogu, obiskovali pa so ga dijaki in dijakinje iz tega kraja, njegove okolice, Šentruperta in Rakovnika. Nižja gimnazija je nastala iz sedemletke, z odločbo Ministrstva za prosveto št. 2236/1, z dne 27. 5. 1950. Delovala je v poslopju osnovne šole, njen šolski okoliš pa je obsegal občine Trebelno in Mokronog ter Veliki Cirknik iz občine Mirna. V šolskem letu 1957/58 je bila združena v osemletko.

NOVO MESTO

Novomeška gimnazija je bila ustanovljena z odlokom Marije Terezije 6. maja 1746, pogodbo med meščani in ljubljanskimi frančiškani glede vzdrževanja te šole pa so podpisali 27. avgusta istega leta. Gimnazijo so uredili po vzoru ljubljanske jezuitske gimnazije, pouk se je začel jeseni 1746 s 6 razredi. 3. junija 1854 so jo z ministrskim odlokom razširili v osemrazredno z odprtjem 7. in naslednje leto 8. razreda. Državna gimnazija postane s šolskim letom 1870/71. Z razpisom Poverjenišstva za uk in bogočastje z dne 5. julija 1919 se klasična gimnazija postopoma spremeni v realno. Šolsko poslopje ob samostanu je bilo prvotno enonadstropno, v njem je bilo le 5 učilnic, leta 1821 so poslopje razširili, leta 1853 zgradili drugo nadstropje v glavnem in 1871 stranskem traktu. Novo šolsko poslopje so zgradili pod kapiteljskim »marofom« leta 1912, pouk se je začel v šolskem letu 1912/13. Gimnazija je bila po šolski reformi spremenjena v štirirazredno, v šolskem letu 1958/59 je imela 7 oddelkov s 169, leta 1962/63 pa 11 oddelkov s 289 dijaki. Po letu 1981 je bila gimnazija postopoma ukinjena, šola pa preimenovana v Srednjo šolo pedagoške in tehniško naravoslovne usmeritve. V šolskem letu 1990/91 je bila spet preimenovana v Gimnazijo Novo mesto, takrat je bilo v 22 oddelkih vpisanih 674 dijakov.

RIBNICA NA DOLENJSKEM

Nižja gimnazija je bila ustanovljena 3. 9. 1945 namesto ukinjene meščanske šole z odlokom št. 233 Ministrstva za prosveto (Uradni list SNOS in Narodne vlade Slovenije, letnik I/II, št. 33). Gimnazija se je vselila v prostore bivše meščanske šole, ukinjene v letu 1945. V šolskem letu 1957/58 je bila gimnazija združena v osemletko.

SODRAŽICA

Nižja gimnazija je nastala iz sedemletke, z odločbo Ministrstva za prosveto 2236/1 z dne 27. 5. 1950. Obsegala je okoliš občine Sodražica, Sv. Gregor iz občine Velike Lasce in Vinice ter Zapotok iz občine Ribnica. Šolska stavba je bila skupna za osnovno šolo in gimnazijo, zgrajena je bila po vojni. V šolskem letu 1957/58 je bila združena v osemletko.

STIČNA

Gimnazija je bila ustanovljena leta 1945 kot nižja gimnazija, pouk se je začel 5. 11. 1945. Šolski prostori so bili v »marofu«, ki bil preurejen za učilnice. S šolskim letom 1950/51 so odobrili višje razrede gimnazije. V šolskem letu 1954/55 je bila na zavodu prva matura. V letu 1958 po šolski reformi je bila izdana odločba o odpravi gimnazije v Stični, ker je bilo na njej le 90 učencev, v internatu ob njej pa samo 15. Imela naj bi tudi premajhno zaledje. OLO Ljubljana je na seji 3. 6. 1960 predlagal, naj se stiška gimnazija postopno odpravi. Zadnji četrti razred so odpravili 31. 8. 1963. Kljub temu pa je zaradi večjega dotoka dijakov gimnazija delovala naprej in imela v šolskem letu 1964/65 šest oddelkov in 146 dijakov. Gimnazijo so verificirali 23. 11. 1966, 29. 10. 1970 pa je dobila ime Gimnazija Josipa Jurčiča. V šolskem letu 1974/75 je imela 8 oddelkov z nekaj nad 200 dijaki. Do leta 1981 je imela prostore v stiškem samostanu. V času usmerjenega izobraževanja so 1. 8. 1981 odprli novi Šolski center Ivančna gorica - Stična, s tremi programi: družboslovno-jezikoslovnim, programom za kovinarje-strojnike ter za obdelovalce kovin in upravljalne strojev. Gimnazijski program so postopno ukinjali. V šolskem letu 1990/91 je dobila gimnazija nazaj svoj naziv in program in se preimenovala v Gimnazijo Josip Jurčič, Stična in v Srednjo tehniško šolo Ivančna gorica.

ŠENTJERNEJ

Nižja gimnazija je nastala iz sedemletke, z odločbo Ministrstva za prosveto št. 2236/1 z dne 27. 5. 1950. V šolskem letu 1957/58 je bila združena v osemletko.

ŠENTRUPERT

Nižja gimnazija je začela z rednim poukom v šolskem letu 1953/54, prostore je imela skupaj z osnovno šolo. Delovala je do šolskega leta 1957/58, ko je bila združena v osemletko.

ŠENTVID PRI STIČNI

Nižja gimnazija je nastala iz sedemletke s šolskim letom 1950/51. Gostovala je v prostorih osnovne šole, z njo so jo v šolskem letu 1957/58 združili v osemletko.

ŠMARJETA

Nižja gimnazija je nastala iz sedemletke v šolskem letu 1950/51, tri učilnice je imela v stari kaplaniji in tri v poslopju osnovne šole. Njen okoliš je obsegal okoliše osnovnih šol Šmarjeta, Bela cerkev, Šmarješke Toplice, Škocjan, ter deloma Bučka in Klenovik. V šolskem letu 1957/58 je bila združena v osemletko.

TREBNJE

Nižja gimnazija je nastala iz sedemletke z odločbo Ministrstva za prosveto št. 2236/1 z dne 27. 5. 1950. Šolski pouk se je začel 10. 9. 1950, šolski okoliš pa je obsegal okoliše osnovnih šol Dolenja Nemška vas, Trebnje, Dobrnič, Vrhe, Knežja vas, Čatež, Šentlovrenc in Veliki Gaber. Gostovala je v poslopju osnovne šole, v šolskem letu 1957/58 pa je bila združena v osemletko. V šolskem letu 1975/76 so odprli oddelk pedagoške smeri kot dislocirano enoto gimnazije Novo mesto s 27 dijaki. Šolanje je trajalo 4 leta, nato so oddelk ukinili, dijaki pa so hodili v pedagoško gimnazijo v Novo mesto.

VELIKE LAŠČE

Nižja gimnazija je nastala iz sedemletke z odločbo Ministrstva za prosveto št. 2236/1 z dne 27. 5. 1950. Začetek pouka je bil 10. 9. 1950. Šolski okoliš je obsegal občine Velike Lašče, Dobropolje in del okoliša Ponikve. Zasilno je gostovala v poslopju osnovne šole, v šolskem letu 1957/58 je bila združena v osemletko.

VINICA

Nižja gimnazija je nastala iz sedemletke, z odločbo Ministrstva za prosveto št. 2236/1, z dne 27. 5. 1950. Njen šolski okoliš je obsegal okoliše osnovnih šol Vinica, Stara lipa in Zilje. Z osnovno šolo si je najprej delila tri zelo slabe učilnice v treh privatnih stavbah, leta 1954 pa so začeli z gradnjo nove šole. V šolskem letu 1957/58 je bila gimnazija združena v osemletko.

ŽUŽEMBERK

Nižja gimnazija je nastala iz sedemletke, z odločbo Ministrstva za prosveto, št. 2236/1 z dne 27. 5. 1950. Začetek pouka je bil 10. 9. 1950. Šolski okoliš je obsegal okoliše osnovnih šol Žužemberk, Malo Liplje, Šmihel, Sela Šumberk, Dvor, Ajdovec, Seta - Hinje in Prevole. Gimnazija je gostovala v poslopju osnovne šole, v šolskem letu 1957/58 pa je bila združena v osemletko.

PREGLED DOLENJSKIH SREDNJIH ŠOL

po seznamih Zavoda LR Slovenije, SR Slovenije in Republike Slovenije za statistiko

Stanje ob začetku šolskega leta 1961/62

Okraj Novo mesto

Gimnaziji Črnomelj in Novo mesto,

Učiteljsiše Novo mesto

Ekonomska srednja šola Novo mesto

Kmetijska srednja šola Novo mesto

Vajenska šola pri BELT Črnomelj

Vajenska šola raznih strok Novo mesto

Administrativna šola Novo mesto

Oddelki za odrasle pri Ekonomski srednji šoli Novo mesto

Oddelki za odrasle pri Ekonomski srednji šoli Novo mesto v Črnomlju

Oddelek za odrasle pri Tehniški šoli strojne stroke Ljubljana v Črnomlju

Oddelki za odrasle pri Tehniških šolah za strojno stroko, elektrotehniško stroko, kemijsko, metalurško, rudarsko in lesnoindustrijsko stroko Ljubljana v Novem mestu

Oddelek za odrasle pri Administrativni šoli Novo mesto v Črnomlju

Okraj Ljubljana

Gimnazija Kočevje

Gimnazija Stična

Obrtno izobraževalni center kovinskih strok Kočevje

Vajenska šola šiviljske stroke pri Dekliškem vzgajališču Višnja gora

Stanje ob začetku šolskega leta 1971/72

Občina Črnomelj

Gimnazija Črnomelj

Poklicna kovinarska šola Črnomelj

Občina Grosuplje

Gimnazija Josipa Jurčiča Stična

Dekliško vzgajališče - poklicna šola oblačilnih strok Višnja gora

Občina Kočevje

Gimnazija Kočevje

Poklicna kovinarska šola Kočevje
Komerzialna šola Ljubljana, enota za odrasle Kočevje

Občina Metlika
Poklicna šola Beti Metlika

Občina Novo mesto
Gimnazija Novo mesto
Tehniška šola za kmetijsko, metalurško, rudarsko, lesno in papirno stroko
Ljubljana, oddelek Novo mesto z oddelkom za izobraževanje odraslih lesnoindustrijskih delovodij, Novo mesto
Tehniška šola strojne stroke Ljubljana, delovodska šola Novo mesto
Kmetijsko izobraževalni center Grm:
Tehniška kmetijska šola Grm - Šola za kmetovalce Grm
Šola za kmetovalce, oddelek v Litiji
Ekonomsko-administrativni šolski center Novo mesto
Ekonomska srednja šola Novo mesto
Upravno-administrativna šola Novo mesto
Zdravstvena šola Novo mesto
Šolski center ta kovinarsko stroko
Šolski center za gostinstvo Novo mesto:
Gostinska šola (kuhar, natakar)
Poklicna gostinska šola - enota za odrasle Novo mesto

Stanje ob začetku šolskega leta 1984/85

Občina Črnomelj
Srednja šola družboslovne in kovinarske usmeritve Edvarda Kardelja Črnomelj

Občina Grosuplje
Šolski center Josip Jurčič, Ivančna gorica
TOZD Srednja šola družboslovne usmeritve (družboslovje, kovinarstvo) Ivančna gorica
Srednja šola tekstilno-tehnološke usmeritve Višnja gora
Srednja šola za gostinstvo in turizem, Ljubljana, dislocirani oddelek v Višnji gori

Občina Kočevje
Srednja šola tehniških usmeritev in družboslovja, kovinarstvo, tekstil, naravoslovno-matematična, družboslovna

Občina Metlika

Srednja šola tekstilne usmeritve, Metlika

Občina Novo mesto

Srednje šole usmerjenega izobraževanja za mladino

Srednja šola tehniških in zdravstvene usmeritve, Novo mesto (Kovinsko, predelovalna, gradnje, elektrotehniška)

Srednja šola tehniških in zdravstvene usmeritve, Novo mesto (Kemijska)

Srednja šola tehniških in zdravstvene usmeritve, Novo mesto (Zdravstvena)

Družboslovna in ekonomska srednja šola, Novo mesto

Srednja šola pedagoške in tehniško-naravoslovne usmeritve, Novo mesto

Srednja šola za gostinstvo in turizem, Novo mesto

Srednja kmetijska šola Grm

Srednja tekstilna in obutvena šola Kranj, Dislocirana enota pri Srednji šoli pedagoške in tehniško-naravoslovne usmeritve (Obutveni tehnolog)

Srednja lesarska šola Škofja Loka, Dislocirana enota pri Srednji šoli tehniških in zdravstvene usmeritve

Srednje šole usmerjenega izobraževanja za odrasle

Družboslovna in ekonomska srednja šola (Poslovno finančna), Novo mesto

Srednja šola tehniških usmeritev, Šola za promet in zveze, Novo mesto

Srednja šola tehniških in zdravstvene usmeritve, Elektronika, Novo mesto

Srednja šola tehniških in zdravstvene usmeritve, Kemija, Novo mesto

Srednja šola tehniških in zdravstvene usmeritve, Farmacija, Novo mesto

Stanje ob začetku šolskega leta 1992/93

Občina Črnomelj

Srednja šola družboslovne in tehniških usmeritev

Občina Grosuplje

Srednja šola Josip Jurčič, Ivančna Gorica

Srednja šola za gostinstvo in turizem pri Vzgojno-izobraževalnem zavodu Višnja gora

Srednja tekstilna, obutvena in gumarska šola pri Vzgojno-izobraževalnem zavodu Višnja Gora

Občina Kočevje

Gimnazija Kočevje

Srednja tehnična in poklicna šola Kočevje

Srednja komercialna šola oddelek za odrasle Kočevje

Srednja trgovska šola Kočevje

Občina Metlika
Srednja šola tekstilne usmeritve Metlika

Občina Novo mesto
Gimnazija Novo mesto
Srednja šola tehnične in zdravstvene usmeritve Novo mesto:
Dislocirane enote znotraj šole
Srednja kemijska šola Ljubljana
Srednja lesarska šola Škofja Loka
Srednja kmetijska šola Grm
Družboslovna in ekonomska srednja šola Novo mesto
Srednja šola za gostinstvo in turizem

Srednje šole za odrasle
Srednja šola za farmacijo in zdravstvo Ljubljana, Dislocirana enota
Srednja lesarska šola
Srednja šola tehnične in zdravstvene usmeritve Novo mesto

Viri in literatura

Seznami Zavoda LR Slovenije, 1961/62
Seznami Zavoda SR Slovenije, 1971/72, 1984/85
Seznami Zavoda Republike Slovenije, 1992/93

Jože Ciperle, Andrej Vovko, *Šolstvo na Slovenskem skozi stoletja*. Ljubljana: Slovenski šolski muzej, 1987.

*Zusammenfassung****Ein Überblick über das Schulwesen in Dolenjsko******Andrej Vovko***

Der vorliegende Beitrag bietet einen Überblick über die Mittelschulen in Dolenjsko. Der einleitende Teil des Beitrags präsentiert übersichtlich die Entwicklung des Mittelschulwesens auf slowenischem ethnischen Gebiet seit dem 16. Jahrhundert bis zum Zeitraum der Verselbstständigung Sloweniens im Jahre 1991. Dargestellt wird das Mittelschulwesen der katholischen religiösen Erneuerung beziehungsweise der Gegenreformation, die Entwicklung verschiedener Formen und Typen des Mittelschulwesens bis zur erneuten Belebung der Gymnasien bei der Auflösung des berufsorientierten Schulwesens. Im weiteren Verlauf werden die Mittelschulen in Dolenjsko vorgestellt. Die Vorstellung ist nach Schularten und Orten geordnet, je nach dem, wo die Schulen bis zur Mitte der neunziger Jahre des 20. Jahrhunderts wirkten. Insbesondere die Schulen vor 1945 werden mithilfe der grundlegenden geschichtlichen Daten vorgestellt, die Entwicklung des Mittelschulwesens nach diesem Zeitraum aber vor allem durch die Darstellung des Mittelschulnetzes in den Schuljahren 1961/62, 1971/72, 1984/85 und 1992/93.